

بررسی و تبیین مولفه‌های شناختی و تأثیر آن بر تاب‌آوری اجتماعی شهروندان در شرایط بحران

(مورد مطالعه: شهر بیرجند) تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۰

مسعود دارابی*: استادیار مجتمع دانشگاهی پدافند غیر عامل، دانشگاه صنعتی مالک اشتر، تهران، ایران

ابوالقاسم حیدرآبادی: استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

هادی اله پور: دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت بحران، دانشگاه صنعتی مالک اشتر، تهران، ایران

چکیده

تاب‌آوری به معنای فرصت‌سازی از تهدیدات است و مقوله‌ای است که در سطوح فردی، نهادی، اجتماعی، ملی، منطقه‌ای و جهانی قابل‌بررسی است. تاب‌آوری به معنای بازگشت به حالت اولیه نیست؛ بلکه با فرصت‌سازی از تهدیدات به دنبال دستیابی به شرایطی مطلوب‌تر از وضعیت پیشین است. تاب‌آوری اجتماعی با تأکید بر تحقق پایداری اجتماعی در برابر سوانح و رویدادهای ناخواسته، از یک سو بر شکل‌گیری و حفظ گروه‌های اجتماعی و جوامع محلی و از سوی دیگر، به فرایند بازتوانی بعد از سوانح از طریق ارتقای سرمایه اجتماعی می‌پردازد و به ارتقای سطح دانش و آگاهی، همبستگی، مقاومت و پایداری و افزایش مشارکت جامعه انسانی در امر بازسازی و شکل‌گیری پیوندهای اجتماعی کمک می‌کند. تاب‌آوری اجتماعی از مسائلی است که در طول سالیان اخیر در جوامع مختلف به‌خصوص در جوامع شهری بسیار بر آن تأکید شده است. در مسیر پایداری و تاب‌آوری جامعه انسانی، مولفه‌های شناختی و ذهنی می‌توانند نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کنند؛ بنابراین هدف اصلی بررسی مولفه‌های شناختی مؤثر بر تاب‌آوری اجتماعی در بین شهروندان شهر بیرجند است. روش تحقیق پیمایشی است و داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه به‌دست‌آمده است. جامعه آماری، کلیه شهروندان بیرجندی ۱۸ سال و بالاتر در نظر گرفته شده‌اند که تعداد ۴۰۰ نفر بر اساس فرمول کوکران و به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد بین تاب‌آوری اجتماعی و مولفه‌های شناختی رابطه معناداری وجود دارد. تحلیل رگرسیونی نشان داد مولفه‌های شناختی و ابعاد آن (۰.۵۶۱) درصد واریانس تاب‌آوری اجتماعی در شرایط بحران را تبیین می‌کنند. بیشترین تأثیرات مستقیم را به ترتیب ادراک (۰.۷۴۵) و تفکر و نگرش جمعی (۰.۵۴۰) بر تاب‌آوری اجتماعی شهروندان داشته‌اند. در نهایت به‌منظور آزمون کلی و جزئی الگوی نظری از مدل‌سازی معادلات ساختاری بهره گرفته شد که پس از تحلیل موردنظر، شاخص‌های با ضریب برازش بالا، نشانگر حمایت خوب داده‌ها از مبانی نظری تحقیق بود.

واژه‌های کلیدی: تاب‌آوری اجتماعی، هوشیاری و توجه، تفکر و نگرش، معرفت و ادراک، خلاقیت، هوش هیجانی، جامعه‌پذیری و خودکارآمدی

Examining and explaining the cognitive components and its impact on the social resilience of citizens in crisis conditions (Study case: Birjand city)

Masoud Darabi* - Abolghasem Heidarabadi²- Hadi Allahpour³

Abstract

Resilience means creating opportunities from threats and is a category that can be examined at individual, institutional, social, national, regional and global levels. Resilience does not mean returning to the original state, but by making opportunities out of threats, it seeks to achieve more favorable conditions than the previous situation. Social resilience by emphasizing the realization of "social stability" against accidents and unwanted events, on the one hand, on the formation and preservation of social groups and local communities, and on the other hand, it deals with the process of rehabilitation after disasters through the promotion of social capital and the improvement of the level of Knowledge and awareness, solidarity, resistance and stability and increasing the participation of human society help in the reconstruction and formation of social bonds. Social resilience is one of the issues that has been emphasized a lot in recent years in different societies, especially in urban societies. In the path of stability and resilience of human society, cognitive and mental components can play a very important role. Therefore, the main goal is to investigate the cognitive components affecting social resilience among the citizens of Birjand city. The research method is a survey and the data was obtained using a questionnaire. The statistical population is considered to be all citizens of Birjandi aged 18 and over, 400 of whom were selected based on Cochran's formula and using multi-stage cluster sampling. The results show that there is a significant relationship between social resilience and cognitive components. Regression analysis showed that cognitive components and its dimensions (0.561) explain the variance of social resilience in crisis conditions. Perception (0.745) and collective thinking and attitude (0.540) have had the most direct effects on the social resilience of citizens. Finally, in order to test the general and partial theoretical model, structural equation modeling was used, and after the desired analysis, indicators with a high fit coefficient indicated the good support of the data for the theoretical foundations of the research.

Keywords: social resilience, vigilance and attention, thinking and attitude, knowledge and perception, creativity, emotional intelligence, sociability and self-efficacy

1 Assistant Professor, faculty of Passive Defense, Malek Ashtar University of Technology, Tehran, Iran

2 Assistant Professor, Department of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran.

3 Master's student in crisis management, Malek Ashtar University of Technology, Tehran, Iran

تحول مهم در مدیریت بحران است که تمرکز و توجه زیادی را به سازمان ای اجتماعی معطوف می‌کند [۷].

مطالعه تاب‌آوری اجتماعی در عصر حاضر از اهمیت زیادی برخوردار است چراکه می‌تواند به‌عنوان یک نیروی تأثیرگذار بالقوه، معادلات سیاسی و اجتماعی جوامع را به‌شدت مورد تأثیر قرار دهد. عوامل و مولفه‌های مختلفی می‌تواند وضعیت تاب‌آوری اجتماعی شهروندان شهر بیرجند را تحت تأثیر قرار دهد که مطالعه و شناخت این مفاهیم می‌تواند گام بسیار ارزشمندی در برقراری ثبات و استحکام ساختارهای اجتماعی در شرایط بحرانی باشد و راه برون‌رفت جامعه از بحران‌های بسیار پیچیده عصر حاضر که گریبان‌گیر جامعه بشری شده است را فراهم کند؛ بنابراین تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به این مهم است که تاب‌آوری اجتماعی چیست و مولفه‌های ذهنی و شناختی تأثیرگذار بر آن کدام است و اینکه این مؤلفه‌ها به چه میزانی بر تاب‌آوری اثرگذارند؟

پیشینه تجربی تحقیق

آیلین گراهام و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری شناختی در بزرگسالان به بررسی ویژگی‌های شخصیتی نظیر برون‌گرایی، درون‌گرایی، سازگاری جمعیتی، روان‌رنجوری و وظیفه‌شناسی با تاب‌آوری شناختی پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان داد، روان‌رنجوری به‌عنوان یک ویژگی شناختی و روانی تأثیر بسزایی در افزایش آسیب‌پذیری روحی و روانی فرد دارد. افراد با وظیفه‌شناسی بالا و مسئولیت‌پذیر بهتر قادرند در برابر ناملایمات و آسیب‌های پیرامونی از خود انعطاف‌پذیری نشان داده و بخشی از رنجش‌ها را به‌عنوان رویه زندگی در جهان پر از تحولات بپذیرند. شخصیت و ویژگی‌های فردی تأثیر بسزایی در آسیب‌شناسی عصبی افراد دارد. این مطالعه نشان داد روان‌رنجوری پایین و وظیفه‌شناسی بالا در نهایت با بهبود عملکرد فرد و ارتقای تاب‌آوری همراه است [۸].

متیو، لین و وولبر (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان «شخصیت، استرس و تاب‌آوری از چشم‌انداز علوم‌شناختی» به بررسی و تأثیرات این عوامل بر یکدیگر پرداختند. آن‌ها استدلال کردند که تاب‌آوری یک ویژگی شخصیتی پیچیده با ریشه‌های عصبی و روانی متعدد است.

در جهانی زندگی می‌کنیم که با مخاطرات و تنش‌های بسیاری مواجه هستیم و هر روز بر شدت این تنش‌ها افزوده می‌شود. این مسئله زمانی مهم می‌شود که امروزه ما نمی‌توانیم به‌سادگی نسبت به وقوع تغییرات، عکس‌العمل نشان دهیم. در وضعیتی که با مجموعه‌ای از فشارهای جدید و پیچیده‌ای مواجه هستیم که مدام در حال تغییر هستند، سازگاری با تفکرات راهبردی، نه تنها ضروری است؛ بلکه فرصت به حساب می‌آید. این موضوع برای جوامع، عاملی اساسی محسوب می‌شود که نبود آن باعث در معرض خطر قرار گرفتن سلامت، وحدت اجتماعی و ثبات جامعه می‌گردد. بر همین مبنا در سال‌های اخیر مباحث مربوط به مقاومت‌سازی و تاب‌آوری در کنار سایر نظریه‌های مطرح، در مبادی نظری و آکادمیک از جایگاه مهمی برخوردار گشته است [۱].

تاب‌آوری اجتماعی نشان‌دهنده تغییر الگوواره در ذهنیت مردم در برابر مشکلات خود و درک افراد دیگر و در نتیجه، نیاز به یک دیدگاه تازه در تعیین مداخلات در برابر مشکلات است و دارای سطوح مختلف فردی و جمعی است [۲]. واکنش به یک بحران به طور قابل‌توجهی متأثر از چگونگی نگرش یک اجتماع به خود و توانایی آن جهت تغییر محیط زندگی خود است، جوامعی که به توانایی خویش در تغییر محیط باور دارند و همکاری لازم را در این راستا داشته باشند نسبت به جوامع تقدیرگرا و ناتوان در انجام مشترک امور، بهتر قادرند در بهبودیابی از بحران به یکدیگر کمک کنند [۳]. تاب‌آوری دارای ابعاد گوناگون بوده و اجماع صاحب‌نظران در حداقل وجود چهار بعد کالبدی، سازمانی و مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی حتمی است [۴]. هدف اصلی تاب‌آوری اجتماعی ارتقای ظرفیت و مهارت افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها در مواجهه با اختلالات است [۵]. به اعتقاد کک و ساکداپولراک تاب‌آوری اجتماعی از سه بعد تشکیل شده است: ایجاد ظرفیت، سازگاری و تطبیق ظرفیت‌ها با شرایط حاکم بر جامعه و قابلیت تغییر و تبدیل ظرفیت‌ها، هر برنامه‌ای مبتنی بر توانمندسازی با رویکرد ارتقای بهره‌وری منجر به ارائه خدمات بهینه و افزایش رضایت جوامع مبتلا به حوادث می‌گردد [۶]. به همین دلیل توجه به عناصر تأثیرگذار بر تاب‌آوری اجتماعی در دهه‌های اخیر نشان‌دهنده

همچنین، عوامل زیادی به منظور توضیح تفاوت‌های فردی در واکنش به استرس از جمله سوگیری در عملکردهای عصبی، پردازش تمرکز و توجه و همچنین سبک‌های مقابله و تنظیم احساسات و هیجانات وجود دارد. ویژگی‌های شخصیتی مانند ثبات عاطفی، سرسختی و هوش هیجانی با سطوح ویژه‌ای از عوامل استرس‌زای زندگی مرتبط است. ویژگی‌های شخصیتی باعث انعطاف‌پذیری در فرد می‌شود و میزان تأثیرگذاری آن بیش از سایر راهکارهای مقابله با استرس مانند حمایت اجتماعی و مهارت‌های مقابله با شرایط متشنج است؛ بنابراین تاب‌آوری دربرگیرنده عوامل شخصیتی از قبیل روان‌رنجوری و ویژگی‌های دقیق‌تر مانند سرسختی، استحکام و مقاومت ذهنی است [۹].

سام پارسونز، آنه ویل کرویت و الین فاکس (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان مدلی شناختی به‌منظور تشریح جنبه‌های روان‌شناختی تاب‌آوری به تشریح جنبه‌ها و ابعاد تاب‌آوری روان‌شناختی از دیدگاه علوم‌شناختی می‌پردازند. در این پژوهش تاب‌آوری فرایندی در نظر گرفته می‌شود که در آن افراد باتوجه‌به ماهیت مصیبت‌ها و بلاهای تجربه شده، عملکرد و برونداد بهتر و منطقی‌تری از آنچه انتظار می‌رود را به نمایش می‌گذارند. رویکرد شناختی پتانسیل بالقوه‌ای در هدایت مطالعات و تحقیقات در روابط بین مشکلات، استرس و تاب‌آوری دارد. در این پژوهش سعی شده است تا مدلی شناختی از مبحث تاب‌آوری به‌منظور تسهیل و کاربرد علوم‌شناختی در مواجهه و مقابله با تهدیدات و مخاطرات ارائه گردد. مدل مقدماتی این پژوهش چارچوبی نظری به‌منظور هدایت تحقیقات و مطالعات در زمینه توسعه عملکردهای شناختی و جایگاه مهم این مطالعات در مبحث تاب‌آوری را ارائه داده است. این واقعیت که برخی افراد باتوجه‌به ماهیت ناملازمات، بهتر از حد انتظار با تجربه‌های استرس‌زا کنار می‌آیند، جوهر مفهوم انعطاف‌پذیری است در واقع در نحوه پاسخگویی مردم در سطح یک جامعه به انواع ناملازمات زیستی، تفاوت‌های عمیقی وجود دارد.

مطابق با این پژوهش رویکردهای مهمی در حوزه تاب‌آوری وجود دارد که هرکدام از آنها ارزش و شایستگی خود را دارا هستند؛ اما دو رویکرد عمده در مطالعات تاب‌آوری رویکرد رفتارگرا و دیگری مطالعه ذهن و صفات شخصیتی است که

هرکدام از منظر خاصی به این مقوله می‌پردازند. در رویکرد رفتارگرا، رفتار و واکنش‌های افراد در برخورد و مواجهه با شرایط نامطلوب و پیچیده مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. اما در مطالعه ذهن به فرایندهای ذهنی و ساختار آن و نحوه شکل‌دهی و تأثیرگذاری آن بر واکنش افراد مورد تحقیق و بررسی قرار می‌گیرد. ذکر این نکته حائز اهمیت است که تاب‌آوری را نباید پدیده‌ای کلی و یکسان که همه افراد از آن برخوردار هستند در نظر گرفت؛ بلکه بنا به درک احتمالی از تاب‌آوری برخی افراد در برخورد با ناملازمات سطح بیشتری از آن را به نمایش می‌گذارند. این مفهوم از تاب‌آوری شبیه به مفهوم‌پردازی‌های نظری در رابطه با ویژگی‌های اضطراب است و این فرضیه که همه افراد دارای خصوصیات رفتاری مضطرب در همه شرایط و در برخورد با هرگونه پدیده پیچیده، رفتاری سرشار از اضطراب را از خود به نمایش می‌گذارند، را رد می‌کند [۱۰].

مبانی نظری تحقیق

آنچه در تبیین و بررسی مولفه‌های شناختی مؤثر بر تاب‌آوری اجتماعی باید بیشتر بدان پرداخته شود این است که چه عناصر و مولفه‌های ذهنی و درونی موجب ارتقای تاب‌آوری در سطح جوامع انسانی می‌گردد. در پاسخ به این سؤال اندیشمندان زیادی به ارائه نظرات خود پرداخته‌اند و هرکدام به عوامل خاصی نظر داشته‌اند و هرکدام به یک دسته از عوامل اهمیت بیشتری داده‌اند که این امر در نهایت موجب تولید رویکردها و نظریات مستقل و متفاوتی در تبیین تاب‌آوری اجتماعی شده است.

رویکرد علوم‌شناختی در تبیین و مطالعه تاب‌آوری اجتماعی

علوم‌شناختی عنوان یکی از دانش‌های نو در سال‌های اخیر توسعه قابل‌ملاحظه‌ای یافته است، به طوری که پیش‌بینی می‌شود با کمک سایر دانش‌های جدید از جمله فن‌آوری زیستی، فن‌آوری اطلاعات و فن‌آوری نانو تحول عمیقی در زندگی بشر ایجاد کند. این دانش که حوزه‌ای میان‌رشته‌ای مرکب از علوم اعصاب، روان‌شناسی، زبان‌شناسی، هوش مصنوعی، انسان‌شناسی و فلسفه ذهن است، تأثیر چشمگیری بر علوم دیگر داشته است [۱۱]. واژه شناختی در این اصطلاح

علوم دیگر داشته است [۱۱]. واژه شناختی در این اصطلاح عبارت است از هر نوع ساختار یا عملیات ذهنی که می‌توان آن را مورد مطالعه قرارداد [۱۲].

کاوش در جامعه‌شناسی شناخت و استخراج مولفه‌های مرتبط

شیوه تفکر ما به هیچ‌وجه به طور کامل توسط اجتماع تعیین نمی‌شود. هر یک از ما عضو بیش از یک اجتماع فکری هستیم و از این رو در جهان‌های اجتماعی مختلفی زندگی می‌کنیم. در نتیجه، هر یک از ما «مخزن شناختی» گسترده‌ای داریم و اغلب در بافت‌های مختلف اجتماعی به شیوه متفاوتی فکر

می‌کنیم. چنین تنوع شناختی‌ای یکی از ویژگی‌های اصلی زندگی مدرن است. در نتیجه، اکثر افراد امروزه به اجتماعات فکری چندگانه‌ای تعلق دارند [۱۳]. در جامعه‌شناسی شناختی از فردگرایی شناختی پرهیز می‌شود و در همین حال به تفاوت‌های شناختی آنها به منزله اعضای اجتماعات فکری مختلف از جهان‌شمول‌گرایی شناختی پرهیز می‌شود؛ بنابراین در این مطالعه تأکید و توجه بر الگوهای خاص انجام کنش‌های شناختی است که از لحاظ فرهنگی و جمعی متفاوت است [۱۳]. در جدول (۱) حیطه مطالعه جامعه‌شناسی شناخت به خوبی تبیین شده است.

فردگرایی شناختی	جامعه‌شناسی شناختی	جهان‌شمول‌گرایی شناختی
اندیشیدن به منزله افراد	اندیشیدن به منزله عضوی از اجتماع فکری	اندیشیدن به منزله انسان
ذهنیت	میان ذهنیت (عین و ذهن)	عینیت
تجربه شخصی	سنت‌های شناختی قراردادی	اجتناب‌ناپذیری از امور طبیعی و منطقی
یکه‌هنجارمندی‌های شناختی شخصی	تفاوت‌های شناختی، فرهنگی، تاریخی و خرده‌فرهنگی	اشتراکات شناختی جهان‌شمول

جدول (۱) - دامنه و دستور کار جامعه‌شناسی شناختی [۱۳]

کارل مارکس و سنت آلمانی جامعه‌شناسی شناخت

به اعتقاد مارکس سیستم تفکر ظاهراً به موقعیت اجتماعی و مشخصاً به موقعیت‌های طبقاتی حامیان آنها وابسته است. مارکس تلاش کرد تا افکار را به طور منظم بر حسب کارکرد آنها و در مرتب‌ساختن اندیشه‌های افراد با نقش‌های اجتماعی و موقعیت‌های طبقاتی آنان توضیح دهد. از نظر او شیوه تولید در زندگی مادی خصیصه کلی فرایندهای اجتماعی، سیاسی و معنوی زندگی را تعیین می‌کنند. این آگاهی بشر نیست که هستی او را معین می‌کند، بلکه متقابلاً این هستی اجتماعی اوست که آگاهی وی را مشخص می‌سازد [۱۴].

کارل مان‌هایم و جامعه‌شناسی شناخت (نسبیت‌گرایی عام)

مان‌هایم این احتمال را مجاز شمرد که همه آرا و حتی حقایق متأثر از شرایط اجتماعی و تاریخی جامعه‌ای هستند که از آن ظاهر گشته‌اند. همین واقعیت مشابه که هر متفکری با گروه خاصی در جامعه انتساب دارد. یعنی جامعه‌ای که او در منزلت مشخصی را اشغال کرده و نقش‌های اجتماعی معینی را ایفا می‌کند. جهان‌بینی روشنفکرانه او را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

مان‌هایم در تعریف جامعه‌شناسی معرفتی به‌عنوان تئوری مشروط‌سازی اندیشه به شرایط اجتماعی وجودی آن رهنمون گردید. از نظر او، همه معرفت‌ها و اندیشه‌ها اگرچه به درجات متفاوت، به مکان و موقعیتی در داخل ساختار اجتماعی و فرایند تاریخی مقید هستند، تنها در مواقعی خاص، گروه مشخصی بیشتر از سایر گروه‌ها می‌تواند به شناخت پدیده اجتماعی نایل شود. ولی هیچ گروهی قادر نیست که به شناخت تام و کامل آن دسترسی یابد [۱۵].

مفهوم ساخت اجتماعی و رابطه متقابل، محور اصلی اندیشه وی است و او را در تمام نوشته‌هایش هدایت می‌کند. با مردود شناختن برخورد مجرد و مجزا به ایده‌ها، وی تأکید می‌کند که فکرکردن فعالیتی است که می‌باید در رابطه با دیگر فعالیت‌های اجتماعی درون چارچوب ساختمان اجتماعی دیده شود. برای مان‌هایم دیدگاه جامعه‌شناسی از آغاز کارش در جستجوی تعبیر فعالیت فردی، در تمام جوانب زندگی، بر حسب تجربه گروهی است [۱۶].

ماکس شلر و جامعه‌شناسی شناخت (عامل‌های واقعی)

ماکس شلر رشته عامل‌هایی که در فرم‌های اندیشه مؤثرند را معرفی می‌کند. به اعتقاد شلر در خلال تاریخ، سلسله‌ای از عامل‌های واقعی تحقق می‌یابند اندیشه را مشروط به شرایط خود می‌سازند. در گروه‌های بی‌سواد، خون خویشاوندی امر مستقل و تنوع‌پذیر مذکور را تشکیل می‌دهد و پس از آن عامل‌های سیاسی، و سرانجام در دنیای مدرن عامل‌های اقتصادی به‌عنوان امور مستقل و تغییرپذیر به چیزهایی ملاحظه می‌شوند که ساخت‌های اندیشه بدان مرتبط‌اند. در مقاطع متفاوت تاریخی و در سیستم‌های متنوع فرهنگی، عامل‌های واقعی متفاوتی مسلط می‌گردند. این عامل‌های واقعی در راه‌های معین و نظمی قطعی، مجاری جریات اندیشه‌ها را گشوده و یا می‌بندند [۱۶]. از نظر شلر عوامل واقعی (نژاد و خویشاوندی، سیاست و اقتصاد) زیربنا را تشکیل می‌دهد، در حالی که عوامل فرهنگی (مذهب، فلسفه، سیاست و اقتصاد) روینا را تشکیل می‌دهد. به عبارت دیگر منظور شلر از عوامل واقعی: شرایط و توزیع قدرت، عوامل اقتصادی تولید، شرایط کمی و کیفی جمعیت، عوامل ژئوپلیتیکی و جغرافیایی است؛ یعنی بیشتر به عوامل بیولوژیکی مرتبط است تا عوامل ایدئولوژیکی یا نهادی و تاریخی.

امیل دورکیم و جامعه‌شناسی شناخت (سنت فرانسوی)

برای فهم جامعه‌شناسی معرفت دورکیم به سراغ انواع همبستگی اجتماعی از نظر وی می‌پردازیم. وی معتقد است نیازهای افراد جامعه، سازمان جوامع و نوع همبستگی اجتماعی آن‌ها را تعیین می‌کند و بر اساس این نیاز است که ما دو نوع همبستگی داریم: در همبستگی مکانیکی افکار و گرایش‌های مشترک اعضای جامعه از نظر شدت و کمیت از افکار و گرایش‌های شخصی اعضای آن بیشتر باشد در این صورت فردیت ما هیچ می‌شود. «در این همبستگی شخصیت افراد برآیندی از «وجود جمع است، پس محو می‌شود و فرد چون شیال که به صاحبش وابسته است در مسیر تمایلات جامعه قدم بر می‌دارد. همبستگی نوع دوم به همبستگی آلی و یا ارگانیکی شهرت دارد. این همبستگی نه از همانندی‌های افراد جامعه بلکه از تفاوت‌هایشان پرورش می‌یابد این‌گونه همبستگی فرآورده تقسیم کار است. از نظر دورکیم ساختار هر جامعه به ساختار

ذهنی اعضایش شکل می‌دهد، جامعه نه تنها این ساختار را به اعضایش عرضه می‌کند؛ بلکه محتوای ذهن و تفکر را نیز تحت سیطره خود قرار می‌دهد. دورکیم فقط نمی‌گوید که من ایده‌های خود را از جامعه می‌گیرم اگرچه، البته که می‌گیرم؛ بلکه از جامعه می‌آموزم که چگونه در باب ایده‌های خود اندیشه کنم [۱۶].

کاوش در روان‌شناسی شناخت و استخراج مولفه‌های مرتبط

روان‌شناسی شناختی، شاخه‌ای از روان‌شناسی است که به بررسی علمی فرایندهای ذهنی از قبیل توجه و تمرکز، ادراک، حافظه، بازشناسی، تصویرسازی ذهنی، هوش مصنوعی، آفرینندگی، حل مسئله، تصمیم‌گیری، و تفکر در زبان می‌پردازد. موضوعاتی از این قبیل که انسان چگونه به درک، تشخیص و حل مسئله می‌پردازد؛ ذهن چگونه اطلاعات دریافتی از حواس گوناگون را درک می‌کند یا اینکه حافظه انسان چگونه عمل می‌کند و چه ساختاری دارد؛ از عمده مسائل قابل توجه دانشمندان این رشته است که با استفاده از روش پژوهش علمی و بررسی موارد قابل مشاهده دنبال می‌شود تمرکز اصلی روان‌شناسی شناختی بر بررسی شناخت است. هرچند راجع به اقسام شناخت، اختلاف نظرهایی وجود دارد و برخی پژوهشگران مثل آیزنک و کین (۲۰۱۰) شناخت را به دو حوزه شناخت پایه و شناخت عالی (تفکر) تقسیم می‌کنند [۱۷]. لیکن به نحوه پردازش اطلاعات و دست‌کاری‌شدن اطلاعات در جریان به‌یادآوردن، تفکر و دانستن، شناخت گویند [۱۸]. از جمله مؤلفه‌ها و کارکردهای عالی شناخت استخراج شده از این بخش می‌توان به ۱- توجه و هوشیاری، ۲- تفکر، ۳- ادراک، ۴- حل مسئله، ۵- خلاقیت، ۶- تصمیم‌گیری و ۷- هوش هیجانی اشاره کرد.

کاوش در انسان‌شناسی شناخت و استخراج مولفه‌های مرتبط

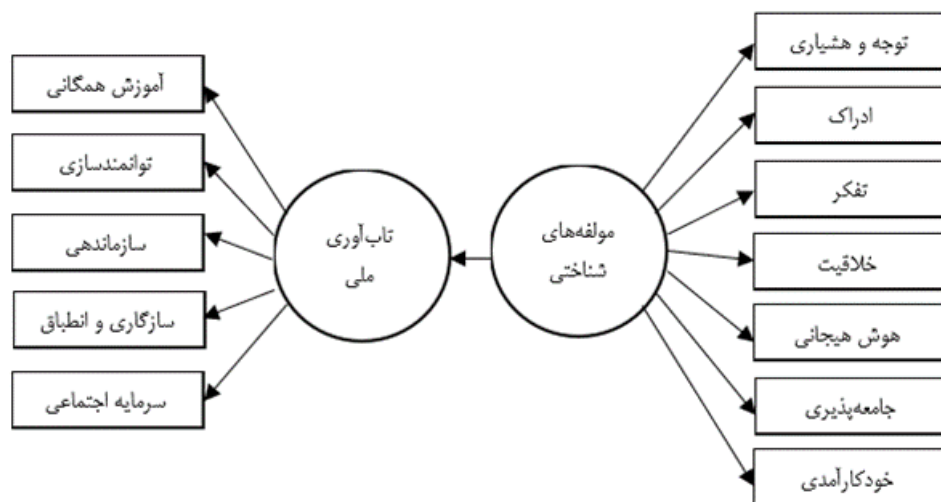
انسان‌شناسی شناختی به مطالعه محتوای شناخت انسان‌ها از جهان بیرونی، فرایندهای این شناخت، رابطه‌ی شناخت با رفتارهای اجتماعی و میزان اشتراک شناخت در بین انسان‌ها در یک جامعه و در جوامع مختلف، می‌پردازد. از جمله مفاهیم بنیادین در این حوزه، مدل‌های فرهنگی و طرح‌واره‌های ذهنی هستند.

با استفاده از مباحث مطرح شده می‌توان نگاه تازه‌ای به تاب‌آوری اجتماعی داشت و از جایگاه دیگری به این حوزه دانشی پرداخت. مشخص گردید که عوامل متعددی اعم از جامعه‌شناسی شناخت، روان‌شناسی شناخت و انسان‌شناسی شناخت در تاب‌آوری اجتماعی مدخلیت دارند. رویکرد تلفیقی این سه حوزه برگزیده از مجموعه علوم‌شناختی این امکان را فراهم می‌کند که تاب‌آوری اجتماعی را از زوایای گوناگون مورد بررسی و تحلیل قرارداد. در این تحقیق در حوزه جامعه‌شناسی شناخت از نظریه مارکس، مان‌هایم، شلر و دورکیم چند متغیر شاخص نظیر تفکر جمعی و ادراک، در حوزه روان‌شناسی شناخت از نظریات و پژوهش‌های استرنبرگ متغیر توجه و هوشیاری، تفکر، ادراک، خلاقیت، حل مسئله و تصمیم‌گیری و در حوزه انسان‌شناسی شناخت از نظریات مایر و سالوی، دانیل گلدمن، آلبرت بندورا، ویلهلم دبلتای و امیل دورکیم متغیرهای هوش هیجانی، جامعه‌پذیری و خودکارآمدی استفاده شده و متغیرهای مورد پژوهش استخراج شده است و براین اساس مدل نظری پژوهش ترسیم شده است.

مدل‌های فرهنگی، الگوهای مفروض از جهان هستند که تا حد زیادی در میان افراد یک جامعه مشترک هستند. این مدل‌ها، نقش مهمی در فهم انسان‌ها از جهان اطرافشان بازی می‌کنند و راهنمای رفتار آن‌ها هستند. آن‌ها الگوهای آشکار و ضمنی ایده‌ها، ارزش‌ها و رفتارها هستند که به طور تاریخی و در طول زمان، ساخته می‌شوند. دی‌آنداردی این مدل‌ها را طرح‌واره‌های شناختی‌ای می‌داند که به طور میان ذهنی در میان اعضای یک گروه فرهنگی، مشترک هستند [۱۹].

انسان‌ها از طریق فرایندهایی مانند جامعه‌پذیری، فرهنگ‌یابی، خود-کارآمدی و آموزش همگانی و یادگیری جمعی، شناخت‌های گوناگون را کسب می‌کنند؛ بنابراین، نظام‌های شناختی انسان، اجتماعی هستند و در نتیجه تعامل و ارتباط با هم و با طبیعت شکل می‌گیرند. انسان‌ها پس از تولد در محیطی شناختی قرار دارند.

چارچوب نظری تحقیق

شکل (۱) - مدل آزمایشی مولفه‌های شناختی موثر بر تاب‌آوری

فرضیه‌های تحقیق

- ملی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۵- بین هوش هیجانی به‌عنوان یکی از مولفه‌های شناختی و تاب‌آوری ملی رابطه معناداری وجود دارد.
 - ۶- بین جامعه‌پذیری به‌عنوان یکی از مولفه‌های شناختی و تاب‌آوری ملی رابطه معناداری وجود دارد.
 - ۷- بین خودکارآمدی به‌عنوان یکی از مولفه‌های شناختی و تاب‌آوری ملی رابطه معناداری وجود دارد.

- ۱- بین توجه و هوشیاری به‌عنوان یکی از مولفه‌های شناختی و تاب‌آوری ملی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین ادراک به‌عنوان یکی از مولفه‌های شناختی و تاب‌آوری ملی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین تفکر به‌عنوان یکی از مولفه‌های شناختی و تاب‌آوری ملی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- بین خلاقیت به‌عنوان یکی از مولفه‌های شناختی و تاب‌آوری

روش تحقیق

نفر برآورد گردید که از این تعداد ۸۷۵۰۰ نفر زن و ۸۸۴۷۹ نفر مرد هستند. بر همین اساس و با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه تحقیق حاضر ۳۸۴ نفر است. به دلیل احتمال مخدوش بودن یا نقص در پاسخ‌های دریافتی تعداد نمونه‌ها به ۴۰۰ نفر افزایش یافت که در نهایت ۳۹۴ پرسش‌نامه تحلیل را دارا بودند. بدین ترتیب حجم نمونه پژوهش حاضر، ۳۹۴ نفر تعیین گردید؛ لذا از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شده است. در جدول (۲) توزیع تعداد نمونه در مناطق دوگانه شهر بیرجند نمایش داده شده است.

پژوهش حاضر بر اساس رویکرد کمی تحقیق و با استفاده از روش پیمایشی به جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات موردنیاز پرداخته است. در این روش از تکنیک یا ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. واحد تحلیل در این پژوهش فرد (شهروندان شهر بیرجند) و سطح تحلیل خرد است. باتوجه به هدف و ویژگی‌های پژوهش موردنظر، جامعه آماری تحقیق، کلیه شهروندان ۱۸ سال و بالاتر در نظر گرفته شد. جامعه آماری بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ جمعاً ۱۷۵۹۷۹

تعداد نمونه	نسبت مناطق	جمعیت هر منطقه			مناطق
		زن	مرد	کل	
۲۱۲	۰.۵۷	۵۰۲۳۸	۵۰۰۶۹	۱۰۰۳۰۷	۱
۱۸۲	۰.۴۳	۳۷۲۶۲	۳۸۴۱۰	۷۵۶۷۲	۲
۳۹۴	۱۰۰	۸۷۵۰۰	۸۸۴۷۹	۱۷۵۹۷۹	جمع

جدول (۲) - توزیع مناطق ۲ گانه شهر بیرجند به تفکیک و تعداد نمونه

تعریف نظری و عملیاتی متغیرها

تاب‌آوری ملی (متغیر وابسته)

الف) تعریف مفهومی: اصطلاح تاب‌آوری ملی اولین بار توسط ادگر مطرح شد. تاب‌آوری اجتماعی به ظرفیت‌های جامعه و اجتماعات شهری برمی‌گردد. مفهوم تاب‌آوری اجتماعی نیز در جوامع مختلف دارای پیچیدگی‌های خاصی است، همان گونه که تاب‌آوری می‌تواند در سطوح مختلف تحلیل و درک شود، تاب‌آوری اجتماعی نیز دارای سطوح مختلفی است. اگر توجه به جنبه‌های اجتماعی در تاب‌آوری بیشتر از توجه به زیرساخت‌های کالبدی و فیزیکی در مدیریت بحران اهمیت نداشته باشد دست‌کم همان اندازه حائز اهمیت است.

ریهورن معتقد است برای اختلالات جدی مانند زلزله، تاب‌آوری اجتماعی یکی از حیاتی‌ترین مؤلفه‌های تاب‌آوری است. هدف اصلی تاب‌آوری اجتماعی ارتقای ظرفیت و مهارت افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها در مواجهه با اختلالات است.

ب) تعریف عملیاتی: برای سنجش تاب‌آوری ملی از پنج بعد، آموزش عمومی و یادگیری جمعی، توانمندسازی، سازماندهی، سازگاری و انطباق و سرمایه اجتماعی استفاده شد. سؤالات به صورت محقق ساخته است و بر اساس طیف لیکرت به صورت پنج‌گزینه‌ای طراحی شده است. در جدول (۳) ابعاد و گویه‌های موردنظر جهت سنجش تاب‌آوری اجتماعی ارائه شده است

۷

شماره ۲۲
پاییز و زمستان
۱۴۰۱
دوفصلنامه
علمی و پژوهشی

آن‌بر تاب‌آوری اجتماعی و... / مسعود دارابی
پژوهش و تبیین مولفه‌های شناختی و تاثیر

مفهوم / مؤلفه	بعد	گویه‌ها
تاب‌آوری ملی	توانمندسازی	توسعه فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی با استفاده از مکانیزم‌های پاداش و ترغیب باید در دستور کار نهادهای فرهنگی قرار گیرد.
		بهره‌گیری از نظام آموزش اجباری و همگانی مبتنی بر ارزش‌های انسانی و الهی موجب سربلندی کشور در حوزه‌های علمی می‌شود
		مسئولین حوزه آموزش کشور باید با بهره‌گیری از مشوق‌ها و طرح‌های حمایتی به دنبال گسترش آموزش همگانی در جامعه باشند.
		آموزش و مهارت‌آموزی تأثیر بسزایی در افزایش آگاهی مردم در مقابله با معضلات و مشکلات دارد و منجر به عملکرد بهتر جامعه مدنی می‌شود.
		برگزاری همایش‌ها، کارگاه‌ها و سخنرانی‌های علمی - آموزشی توفیق مطلوبی در آگاه‌سازی مردم داشته است.
		فراهم‌سازی بسترهای مناسب و باکیفیت در فضای مجازی و بهره‌گیری از تکنولوژی‌های روز در آموزش و مهارت‌آموزی باید از اصول اساسی نظام آموزشی کشور باشد.
		تهیه کتب، جزوات و گزارشات آموزشی؛ ساده‌سازی مباحث برای عموم مردم نقش پررنگی در ارتقا سرانه مطالعه دارد.
		نظام اجتماعی کشور به شدت از مطالعه اندک مردم رنج می‌برد.
		پیروزی انقلاب، پیشبرد جنگ و پایداری انقلاب در گرو مشارکت وسیع مردم می‌باشد.
		نهادسازی و مشارکت از طریق ایجاد تعاونی‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد از طرح‌های موفق اوایل انقلاب است.
حضور زنان در بدنه تصمیم‌گیری کشور و بهره‌گیری از دانش و مهارت‌های آنان به خوبی در سالیان اخیر نهادینه شده است.		
در ارگان‌ها و دستگاه‌های دولتی به عنوان الگو باید سبک مدیریت مشارکتی پیاده سازی شود.		
ارتقای مهارت و دانش در بین اعضای جامعه رابطه مستقیمی با کارآفرینی دارد و برگ برنده یک جامعه توانمند است.		
کشور بیش از پیش نیازمند کارگزاران و دولت‌مردان جوان و با انگیزه است.		
دولت در حمایت از اقشار کم درآمد به خوبی عمل کرده است.		
بهره‌گیری از رشادت‌ها و مجاهدت رزمندگان هشت سال دفاع مقدس باید به منظور ارتقا عزت نفس در دستور کار نهادهای فرهنگی قرار گیرد.		
فاصله طبقاتی بین سرمایه‌دار و قشر کم‌درآمد در جامعه افزایش یافته است.		
خودمختاری و استقلال در عملکرد آحاد اقشار جامعه بر اساس موازین اسلامی باید در دستور دولت قرار گیرد.		
ظرفیت‌سازی مستلزم نهادهای نافذ در اجتماعات محلی با مشارکت بالا و نهادهای خدمت رسان مرتبط با مردم است.		
سازماندهی	سازماندهی	امروزه فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات به منبع مهمی برای بسیج کنش جمعی و سازماندهی جنبش‌های مردمی و اعتراضی تبدیل شده است.
		اعتقادات و باورهای دینی و مذهبی دارای جایگاهی قدرتمند در سازماندهی و ایجاد ساختارهای اجتماعی است.
		ولایت فقیه مهم‌ترین اصل جامعه اسلامی است که اکثریت افراد جامعه آن را پذیرفته‌اند.
		مردم و آحاد اقشار جامعه منافع ملی را بر منفعت شخصی ترجیح می‌دهند.
		فشارهای اقتصادی و اجتماعی و عدم کفایت اقدامات دولت در این زمینه خود زمینه‌ساز سازماندهی اعتراضات مردمی شده است.
		اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مهم‌ترین ابزار برای هویت‌سازی، تبلیغات و گسترش شایعات در عصر جدید است.
		ایجاد تعامل بین سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی به جامعه در برابر رویدادها و ناهنجاری‌ها کمک شایانی می‌نماید.
		ارتقای ظرفیت سازمانی و جمعی و دعوت به کار تیمی باید در دستور کار نهادهای فرهنگی قرار بگیرد.

جدول (۳) - ابعاد و مؤلفه‌ها و سطح‌سنجش تاب‌آوری ملی و اجتماعی

مفهوم / مؤلفه	بعد	گویه‌ها
تاب‌آوری ملی	سازگاری و انطباق	کشور در زمینه نوآوری و فناوری‌های روز پیشرفت چشمگیری داشته است.
		بصیرت رهبری جمهوری اسلامی پشتوانه محکمی برای گذر از تنگناها در طول سال‌های اخیر بوده است.
		آینده‌نگری و سرمایه‌گذاری مبتنی بر آن از اصولی حیاتی است که باید مدنظر کارگزاران دولتی قرار گیرد.
		عقاید و مذاهب دیگر در جمهوری اسلامی محترم است و از کلیه حقوق انسانی برخوردار است.
		اجرای برنامه اقتصاد مقاومتی و تولید ملی، استقلال و خودکفایی را به ارمغان خواهد آورد.
		عزت جمهوری اسلامی در سایه وحدت، همدلی و مشارکت عامه مردم حاصل شده است.
		تربیت نیروی انسانی چندمهارته و منعطف از وظایف اصلی نهادهای تربیتی کشور است.
	سرمایه اجتماعی	اعتماد مردم به مسئولین و فرماندهان کشور کمرنگ شده است.
		بین بخش‌های مختلف جامعه همکاری و همفکری برقرار است.
		ارزش‌هایی مانند صداقت و اعتماد از اصول اساسی نظام جمهوری اسلامی است.
		روحیه ایثار و فداکاری از دستاوردهای جمهوری اسلامی است که به خوبی در بین مردم نهادینه شده است.
		مسئولین و کارگزاران دولتی مسئولیت‌پذیر بوده و در کار خود جدیت دارند.
		فرهنگ کار تیمی از اصولی است که باید به خوبی در بین مردم نهادینه شود.
		اعتقادات و باورهای مذهبی منجر به ایجاد پیوندهای اجتماعی محکم و استوار شده است.

جدول (۳) - ابعاد و مؤلفه‌ها و سطح‌سنجش تاب‌آوری ملی و اجتماعی

علوم‌شناختی (متغیر مستقل)

الف) تعریف مفهومی: علوم‌شناختی اصطلاحی برای علوم ذهن‌شناسی است که توسط اولریک نیسر انتخاب شده و به طور ساده به صورت پژوهش علمی درباره ذهن و مغز تعریف می‌شود و امروزه علوم‌شناختی یکی از شاخه‌های علوم تجربی محسوب می‌گردد. این رشته دانشگاهی شاخه‌ای میان‌رشته‌ای است که از ادغام و هم‌افزایی رشته‌های مختلفی مانند روان‌شناسی، فلسفه ذهن، عصب‌شناسی، زبان‌شناسی، انسان‌شناسی، علوم رایانه و هوش مصنوعی تشکیل شده است. این علم به بررسی ماهیت فعالیت‌های ذهنی مانند تفکر، طبقه‌بندی و فرایندهایی که انجام این فعالیت‌ها را ممکن می‌کند می‌پردازد. به صورت مشخص‌تر از جمله اهداف اصلی این رشته پژوهش در زمینه ادراک و بازشناسی، توجه، حافظه و یادگیری، زبان، استدلال و تفکر، قضاوت، برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و ... است که این متغیرها مهم‌ترین مولفه‌های شناختی در جامعه انسانی است.

علوم و مولفه‌های شناختی در حقیقت به دنبال پاسخ به این پرسش است که فرهنگ چگونه روی مغز انسان نگاشته می‌شود. به عبارت دیگر، تبیین فرایندهای محاسباتی که فرایند ادراک و تفکر روی آن سوار می‌شود و کشف ظرفیت‌های ذهن بشر وظیفه اصلی علوم‌شناختی است.

ب) تعریف عملیاتی: برای سنجش متغیر و شاخص علوم‌شناختی از هفت زیر متغیر یا بعد (توجه، تفکر، ادراک، خلاقیت، هوش هیجانی، جامعه‌پذیری و کارآمدی) استفاده شد. سؤالات به صورت محقق ساخته و استاندارد است. پرسش‌نامه بر اساس طیف لیکرت به صورت پنج‌گزینه‌ای طراحی شده است. در جدول (۴) ابعاد و گویه‌های موردنظر جهت سنجش مولفه‌های شناختی ارائه شده است.

مفهوم / مؤلفه	بعد	خرده ابعاد	گویه‌ها	
		برانگیختگی و محرک‌های عاطفی و هیجانی	هتک حرمت به مبانی اعتقادی و ارزشی ملت ایران همواره با پاسخ کوبنده و منسجم مردم همراه است.	
			نقش بسیج‌گری رسانه‌ها با استفاده از روش‌هایی نظیر جریحه‌دار کردن احساسات عمومی در حوادثی نظیر ۹ دی ۱۳۸۸ به شدت مشهود است.	
توجه		کنترل و نظارت	وجود خط‌مشی و قوانین و مقررات و محدودیت‌های ناشی از آن در رفتار و واکنش هوشمندانه افراد تأثیرگذار است.	
			جذابیت (رسانه محتوای پیام)	اطلاع‌رسانی و بهره‌گیری از پایگاه‌های رسانه‌ای مهم‌ترین رویکرد کشورهای معاند در تقابل با جمهوری اسلامی است.
				بهره‌گیری از مکانیزم‌های انگیزشی نظیر مشوق‌های مالی در جلب توجه عامه مردم نسبت به یک رویداد، بسیار تأثیرگذار است.
تفکر		نفوذ اجتماعی	فعالیت در شبکه‌های اجتماعی، می‌تواند سبک و هویت کنش‌های کلی افراد در ارتباط با دیگران را تغییر دهد.	
			همه اجزای یک شبکه اجتماعی که فرد با آن در تعامل است، در ضمیر ناخودآگاه افراد تأثیر می‌گذارد.	
مؤلفه‌های شناختی		رغبت و انگیزش	گفتمان و مناظرات انتخاباتی به‌عنوان یک محرک هیجانی تأثیر گسترده‌ای بر مشارکت همه‌جانبه مردم در امور سرنوشت‌ساز مانند انتخابات دارد.	
			تفکر	متقاعدسازی
	مدیریت رسانه	مدیریت رسانه		
			برخی از مسئولین و کارگزاران دولتی با وعده‌های دروغین و بی‌پایه‌و‌اساس سعی در متقاعدسازی و مجاب کردن مردم دارند.	
			دیپلماسی عمومی و پروپاگاندا	شفافیت و صداقت مسئولان و کارگزاران نظام تأثیر بسیار زیادی در اعتماد جامعه مدنی و مشارکت حداکثری آنها در حل معضلات اجتماعی دارد.
				دیپلماسی رسانه‌ای در سطوح پایین‌تر جامعه توانایی بیشتری برای تأثیرگذاری بر افکار مخاطبان دارد.
	ادراک		عملیات روانی	تهاجم و نفوذ فرهنگی غرب بر جامعه اسلامی و ایرانی تأثیر بسیار زیادی گذاشته است.
				راه‌اندازی جنگ عقیدتی و ایدئولوژیک در منطقه با بهره‌گیری از رسانه یکی از راهبردهای کشورهای معاند برای مقابله با جمهوری اسلامی است.
				با بهره‌گیری از تکنیک‌های عملیات روانی (اقناع، اغواء، القاء و...) می‌توان افکار و اذهان عمومی را برای مقابله با یک رویداد خاص جهت‌دهی کرد.
				از بین بردن امید در بین مخاطبان و بی‌اعتمادی نسبت به دولتمردان از اهداف اصلی رسانه‌های معاند است.
فضای مجازی بیش از آن که به واقعیات بپردازد، به شایعات و دروغ‌پراکنی می‌پردازد.				
رسانه ملی (صداوسیما) نتوانسته کارایی ماهواره و فضای مجازی را داشته باشد و جایگزین آن شود.				
		مدیریت رسانه	تأثیرات و ادراکات منفی استفاده از ماهواره و شبکه‌های مجازی بیش از تأثیرات مثبت آن است.	
			بهره‌گیری از شایعات و تبلیغات یکی از راه‌های مؤثر در تحریک عموم افراد جامعه در حین بروز بحران است.	
			رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی به‌مثابه ابزاری در راستای تحقق اهداف و ارتقای منافع کشورهاست.	

جدول (۴) - ابعاد و مؤلفه‌ها و سطح‌سنجش مؤلفه‌های شناختی

مفهوم / مؤلفه	بعد	خرده ابعاد	گویه‌ها	
	هوش هیجانی	اعتماد اجتماعی	اعتماد مردم به مسئولین و کارگزاران دولتی کاهش یافته است. مردم نسبت به یکدیگر اعتماد دارند.	
		هم‌نوایی و همدلی	تعهد و همدلی در سطوح اجتماعی و در بین مردم به‌ویژه در شرایط بحرانی به‌وضوح احساس می‌شود. عزت و اقتدار جامعه اسلامی در سایه وحدت و همدلی جامعه مدنی است.	
		رضایت عمومی	مشکلات و فسادهای اخلاقی، اجتماعی و اقتصادی دستگاه‌های دولتی میزان رضایت عمومی را کاهش داده است.	
		اخلاق عمومی و اسلامی	مسئولان دستگاه‌های دولتی در رفتارشان با مردم، اخلاق عمومی و اسلامی را رعایت می‌کنند. مسئولیت‌پذیری اجتماعی و رعایت حقوق شهروندی از ارکان اصلی جوامع پایدار محسوب می‌شود.	
		خلاقیت	توسعه تفکر مشارکتی (همکاری)	نهادها و سازمان‌های مردمی و مشارکت‌محور مانند بسیج در سالیان اخیر نقش مؤثری در محرومیت‌زدایی ایفا کرده‌اند. مبانی اعتقادی و دینی در تشکیل گروه‌ها و جبهه‌های مردمی نقش پررنگی دارد.
			خبرگی و مهارت‌آموزی	آموزش و پرورش در کنار دانش‌افزایی باید مهارت‌آموزی را نیز سرلوحه کار خود قرار دهد.
ترویج و تبلیغ کار تیمی	ترویج و تبلیغ روحیه کار تیمی و مشارکتی تأثیر بسزایی در مقابله با بحران‌ها و ارتقا تاب‌آوری جوامع دارد.			
مؤلفه‌های شناختی	جامعه‌پذیری	کاهش قوانین زائد	کاغذبازی و قوانین و مقررات و رویه‌های زائد (بروکراسی اداری) مانع بزرگی بر سر راه تولید و کسب و کارهای کوچک است.	
		ساختارها و نهادهای اجتماعی	سازمان‌ها و مؤسسات آموزشی در جامعه‌پذیری اخلاق شهروندی نقش بسزایی دارند. حضور گسترده مردم در راهپیمایی‌ها و انتخابات نشان از تعلق خاطر به‌نظام جمهوری اسلامی است.	
	همبستگی (قومیتی و دینی)	ارزش‌های فرهنگی و اعتقادات مذهبی در حل معضلات و فسادهای اخلاقی تأثیر بسزایی دارد.	ارزش‌های فرهنگی و اعتقادات مذهبی در حل معضلات و فسادهای اخلاقی تأثیر بسزایی دارد.	
		اصول دموکراسی و ارزش‌های فرهنگی	رسانه‌های جمعی نقش بی‌بدیلی در جامعه‌پذیری و ترویج اخلاق عمومی و اسلامی دارند. مفاهمه و گفت‌وگو به‌عنوان یک اصل اساسی و دموکراتیک باید بین مسئولان جامعه و مردم برقرار گردد.	
		بسط نظام‌های اعتقادی و دینی تأثیر بسیار زیادی در ترویج روحیه ایثار و شهادت دارد.	بسط نظام‌های اعتقادی و دینی تأثیر بسیار زیادی در ترویج روحیه ایثار و شهادت دارد.	
	خودکارآمدی	خودکارآمدی	همبستگی قومیتی و دینی	همبستگی قومیتی و مذهبی باید به‌عنوان محوری برای تنظیم راهبردها و قوانین در جامعه نهادینه شود.
احترام و التزام به قانون			احترام و التزام به قانون و حقوق شهروندی باید در دستور کار مراکز آموزشی و تربیتی کشور قرار گیرد.	
تجارب و دستاوردهای فرهنگی و ارزشی هشت سال دفاع مقدس نقش بی‌نظیری در ارتقا روحیه دلاوری و شجاعت در بین مردم دارد.			تجارب و دستاوردهای فرهنگی و ارزشی هشت سال دفاع مقدس نقش بی‌نظیری در ارتقا روحیه دلاوری و شجاعت در بین مردم دارد.	
خودکارآمدی		برگزاری دوره‌های آموزشی و مهارت‌آموزی به‌منظور ایجاد رغبت و انگیزش در جوانان برای اقدام جهادی در تولید ملی باید در دستور کار مسئولین قرار گیرد.	برگزاری دوره‌های آموزشی و مهارت‌آموزی به‌منظور ایجاد رغبت و انگیزش در جوانان برای اقدام جهادی در تولید ملی باید در دستور کار مسئولین قرار گیرد.	
		تحریم‌ها و بحران‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و... موجب تقویت عزم و اراده ملی در دست بایی به همبستگی پایدار شده است.	تحریم‌ها و بحران‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و... موجب تقویت عزم و اراده ملی در دست بایی به همبستگی پایدار شده است.	
		ترویج نگاه و اتکا به درون و باور به توانمندی‌های داخلی تأثیر شگرفی بر موفقیت و ارتقا جامعه دارد.	ترویج نگاه و اتکا به درون و باور به توانمندی‌های داخلی تأثیر شگرفی بر موفقیت و ارتقا جامعه دارد.	
			تحقیر، تمسخر و تحریف دستاوردهای داخلی و ضربه‌زدن به باورها و توانمندی‌های کشور در دستور کار دولت‌های معاند قرار دارد. بدون حضور ایران هیچ مشکل بزرگی در سطح منطقه حل نخواهد شد.	

جدول (۴) - ابعاد و مؤلفه‌ها و سطح‌سنجش مؤلفه‌های شناختی

بودند. همچنین بر اساس روش خوشه‌بندی چندمرحله‌ای ۴۳ درصد از مشارکت‌کنندگان در آزمون از منطقه یک بیرجند (جنوب شهر بیرجند) و ۵۷ درصد متعلق به منطقه دو (شمال شهر بیرجند) بودند.

یافته‌های تحلیلی

رابطه تاب‌آوری اجتماعی با توجه و هوشیاری

اولین فرضیه، بررسی رابطه بین توجه و هوشیاری به‌عنوان یک مؤلفه شناختی و تاب‌آوری اجتماعی بود و عنوان شد که توجه و هوشیاری با تاب‌آوری اجتماعی رابطه مستقیم دارد. برای آزمون رابطه فوق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. در جدول (۵) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توجه و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی ارائه شده است.

بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده می‌توان دریافت که در این تحقیق از میان پاسخگویان ۴۰.۹ درصد (۱۶۱ نفر) ۱۹ تا ۲۸ سال، ۳۲.۷ درصد (۱۲۹ نفر) ۲۹ تا ۳۸ سال، ۱۹ درصد (۷۵ نفر) ۳۹ تا ۴۸ سال و ۷.۴ درصد (۲۹ نفر) ۴۹ تا ۵۸ سال سن داشتند. از این تعداد ۴۴.۴ درصد (۱۷۵ نفر) زن و ۵۵.۶ درصد (۲۱۹ نفر) مرد و همچنین از این تعداد ۳۶.۸ درصد (۱۴۵ نفر) مجرد و ۶۳.۲ درصد (۲۴۹ نفر) متأهل بودند. علاوه بر این از میان پاسخگویان ۱۷.۸ درصد (۷۰ نفر) دیپلم، ۲۱.۱ درصد (۸۳ نفر) فوق‌دیپلم، ۴۴.۴ درصد (۱۷۵ نفر) لیسانس، ۱۵.۵ درصد (۶۱ نفر) فوق‌لیسانس و ۱.۳ درصد (۵ نفر) دارای مدرک دکتری

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب پیرسون	Sig ضریب معناداری	نتیجه آزمون
توجه (هوشیاری)	آموزش عمومی	۰.۵۰۳	۰.۰۰۰	تأیید
	توانمندسازی	۰.۴۰۳	۰.۰۰۰	تأیید
	سازماندهی	۰.۴۶۶	۰.۰۰۰	تأیید
	سازگاری و انطباق	۰.۴۹۹	۰.۰۰۰	تأیید
	سرمایه اجتماعی	۰.۴۸۱	۰.۰۰۰	تأیید
	تاب‌آوری در کل	۰.۵۸۹	۰.۰۰۰	تأیید

جدول (۵) - آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توجه و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی

آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین ادراک و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی ارائه شده است.

رابطه فوق مثبت و مستقیم است. بدین معنا که میزان و جهت ادراک جمعی شهروندان با تاب‌آوری ملی بسیار مرتبط است. بیشترین میزان این رابطه به بعد سازگاری و انطباق (۰.۴۵۴) و کم‌ترین رابطه مربوط به بعد توانمندسازی (۰.۳۳۷) است. همچنین داده‌های جدول فوق بیانگر آن است که ضریب همبستگی بین ادراک شهروندان و تاب‌آوری آنان برابر ۰.۴۶۲ درصد است. بدین معنا که هرچه میزان ادراک و معرفت در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد.

بیشترین میزان این رابطه مربوط به بعد آموزش عمومی (۰.۵۰۳) و کمترین رابطه مربوط به بعد توانمندسازی (۰.۴۰۳) است. همچنین داده‌های جدول فوق بیانگر آن است که ضریب همبستگی بین توجه و هوشیاری شهروندان و تاب‌آوری ملی آنان برابر ۰.۵۸۹ درصد است. رابطه فوق مثبت است. بدین معنا که هرچه میزان توجه و هوشیاری در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد.

رابطه تاب‌آوری اجتماعی و ادراک جمعی

سومین فرضیه، بررسی رابطه بین ادراک جمعی به‌عنوان یک مؤلفه شناختی و تاب‌آوری اجتماعی بود و عنوان شد که ادراک با تاب‌آوری اجتماعی رابطه مستقیم دارد. در جدول (۶) نتایج

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب پیرسون	Sig ضریب معناداری	نتیجه آزمون
ادراک	آموزش عمومی	۰.۴۴۳	۰.۰۰۰	تأیید
	توانمندسازی	۰.۳۳۷	۰.۰۰۰	تأیید
	سازماندهی	۰.۳۴۹	۰.۰۰۰	تأیید
	سازگاری و انطباق	۰.۴۵۴	۰.۰۰۰	تأیید
	سرمایه اجتماعی	۰.۴۲۳	۰.۰۰۰	تأیید
	تاب‌آوری در کل	۰.۴۶۲	۰.۰۰۰	تأیید

جدول (۶) - آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین ادراک و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی

رابطه تاب‌آوری اجتماعی و تفکر جمعی

دومین فرضیه، بررسی رابطه بین تفکر جمعی به‌عنوان یک مؤلفه شناختی و تاب‌آوری اجتماعی بود و عنوان شد که تفکر با تاب‌آوری اجتماعی رابطه مستقیم دارد. در جدول (۷) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین تفکر و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی ارائه شده است. رابطه فوق مثبت و مستقیم است. بدین معنا میزان و جهت تفکر و نگرش جمعی شهروندان با تاب‌آوری

آنان بسیار مرتبط است. بیشترین میزان این رابطه مربوط به بعد سازگاری و انطباق (۰.۴۲۲) و کم‌ترین رابطه مربوط به بعد توانمندسازی (۰.۳۲۹) است. همچنین داده‌های جدول فوق بیانگر آن است که ضریب همبستگی بین تفکر و تاب‌آوری شهروندان برابر ۰.۴۱۷ درصد است بدین معنا که هرچه میزان تفکر (عمل توأم با تأمل و تفکر) در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد.

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب پیرسون	Sig ضریب معناداری	نتیجه آزمون
تفکر	آموزش عمومی	۰.۴۱۱	۰.۰۰۰	تأیید
	توانمندسازی	۰.۳۲۹	۰.۰۰۰	تأیید
	سازماندهی	۰.۴۳۱	۰.۰۰۰	تأیید
	سازگاری و انطباق	۰.۴۲۲	۰.۰۰۰	تأیید
	سرمایه اجتماعی	۰.۴۰۲	۰.۰۰۰	تأیید
	تاب‌آوری در کل	۰.۴۱۷	۰.۰۰۰	تأیید

جدول (۷) - آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین تفکر شهروندان و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی

رابطه تاب‌آوری اجتماعی و خلاقیت

چهارمین فرضیه، بررسی رابطه بین خلاقیت به‌عنوان یک مؤلفه شناختی و تاب‌آوری اجتماعی بود و عنوان شد که خلاقیت با تاب‌آوری اجتماعی رابطه مستقیم دارد. در جدول (۸) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین خلاقیت و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی ارائه شده است. رابطه فوق مثبت و مستقیم است. بدین معنا که هرچه میزان خلاقیت در بین شهروندان افزایش می‌یابد،

میزان تاب‌آوری شهروندان نیز افزایش می‌یابد. بیشترین میزان این رابطه مربوط به بعد آموزش عمومی (۰.۶۴۳) و کم‌ترین رابطه مربوط به بعد سازگاری و انطباق (۰.۴۲۸) است. همچنین داده‌های جدول فوق بیانگر آن است که ضریب همبستگی بین خلاقیت شهروندان و تاب‌آوری ملی آنان برابر (۰.۶۴۲) درصد است. بدین معنا که هرچه میزان خلاقیت در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد.

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب پیرسون	Sig ضریب معناداری	نتیجه آزمون
خلاقیت	آموزش عمومی	۰.۶۴۳	۰.۰۰۰	تأیید
	توانمندسازی	۰.۵۶۷	۰.۰۰۰	تأیید
	سازماندهی	۰.۵۳۴	۰.۰۰۰	تأیید
	سازگاری و انطباق	۰.۴۲۸	۰.۰۰۰	تأیید
	سرمایه اجتماعی	۰.۵۶۱	۰.۰۰۰	تأیید
	تاب‌آوری ملی در کل	۰.۶۴۲	۰.۰۰۰	تأیید

جدول (۸) - آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین خلاقیت شهروندان و تاب‌آوری اجتماعی

رابطه تاب‌آوری اجتماعی و هوش هیجانی

پنجمین فرضیه، بررسی رابطه بین هوش هیجانی به‌عنوان یک مؤلفه شناختی و تاب‌آوری اجتماعی بود و عنوان شد که هوش هیجانی با تاب‌آوری اجتماعی رابطه مستقیم دارد. در جدول (۹) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین هوش هیجانی و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی ارائه شده است. رابطه فوق مثبت و مستقیم است. بدین معنا که هر چه میزان هوش هیجانی شهروندان

افزایش یابد به نسبت تاب‌آوری آنان نیز افزایش خواهد یافت. بیشترین میزان این رابطه به بعد سازماندهی (۰.۴۴۶) و کم‌ترین رابطه مربوط به بعد سازگاری (۰.۳۶۷) است. همچنین داده‌های جدول فوق بیانگر آن است که ضریب همبستگی بین هوش هیجانی شهروندان و تاب‌آوری آنان برابر ۰.۴۴۹ درصد است بدین معنا که هرچه میزان خلاقیت در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد.

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب پیرسون	Sig ضریب معناداری	نتیجه آزمون
هوش هیجانی	آموزش عمومی	۰.۴۳۵	۰.۰۰۰	تأیید
	توانمندسازی	۰.۳۹۸	۰.۰۰۰	تأیید
	سازماندهی	۰.۴۴۶	۰.۰۰۰	تأیید
	سازگاری و انطباق	۰.۳۶	۰.۰۰۰	تأیید
	سرمایه اجتماعی	۰.۳۸۹	۰.۰۰۰	تأیید
	تاب‌آوری ملی در کل	۰.۴۴۹	۰.۰۰۰	تأیید

جدول (۹) - آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین هوش هیجانی و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی

رابطه بین تاب‌آوری اجتماعی و جامعه‌پذیری شهروندان ششمین فرضیه، بررسی رابطه بین هوش هیجانی به‌عنوان یک مؤلفه شناختی و تاب‌آوری اجتماعی بود و عنوان شد که هوش هیجانی با تاب‌آوری اجتماعی رابطه مستقیم دارد. در جدول (۱۰) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین جامعه‌پذیری

و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی ارائه شده است. رابطه فوق مثبت و معنادار است. بدین معنا که هرچه میزان خودکارآمدی در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد. بیشترین میزان مربوط به بعد آموزش عمومی (۰.۶۵۱) و کم‌ترین مربوط به بعد سازگاری و انطباق (۰.۴۸۶) است.

همچنین داده‌های جدول فوق بیانگر آن است که ضریب همبستگی بین خودکارآمدی شهروندان و تاب‌آوری آنان برابر (۰/۷۰۹) است بدین معنا که هرچه میزان خلاقیت در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد.

رابطه بین تاب‌آوری اجتماعی و خودکارآمدی شهروندان

هفتمین فرضیه، بررسی رابطه بین هوش هیجانی به‌عنوان یک مؤلفه شناختی و تاب‌آوری اجتماعی بود و عنوان شد که هوش هیجانی با تاب‌آوری اجتماعی رابطه مستقیم دارد. در جدول (۱۱) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین خودکارآمدی و ابعاد

تاب‌آوری اجتماعی ارائه شده است. رابطه فوق مثبت و معنادار است. بدین معنا که هرچه میزان خودکارآمدی در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد. بیشترین میزان مربوط به بعد آموزش عمومی (۰/۶۵۱) و کم‌ترین مربوط به بعد سازگاری و انطباق (۰/۴۸۶) است. جدول فوق بیانگر آن است که ضریب همبستگی بین خودکارآمدی شهروندان و تاب‌آوری آنان برابر (۰/۷۰۹) است بدین معنا که هرچه میزان خلاقیت در بین شهروندان افزایش می‌یابد، میزان تاب‌آوری آنان نیز افزایش می‌یابد.

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب پیرسون	Sig ضریب معناداری	نتیجه آزمون
خودکارآمدی	آموزش عمومی	۰/۴۴۲	۰/۰۰۰	تأیید
	توانمندسازی	۰/۳۳۱	۰/۰۰۰	تأیید
	سازماندهی	۰/۳۴۵	۰/۰۰۰	تأیید
	سازگاری و انطباق	۰/۳۳۰	۰/۰۰۰	تأیید
	سرمایه اجتماعی	۰/۴۱۲	۰/۰۰۰	تأیید
	تاب‌آوری ملی در کل	۰/۳۴۲	۰/۰۰۰	تأیید

جدول (۱۰) - آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین جامعه‌پذیری و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب پیرسون	Sig ضریب معناداری	نتیجه آزمون
جامعه‌پذیری	آموزش عمومی	۰/۶۵۱	۰/۰۰۰	تأیید
	توانمندسازی	۰/۵۹۳	۰/۰۰۰	تأیید
	سازماندهی	۰/۵۴۹	۰/۰۰۰	تأیید
	سازگاری و انطباق	۰/۴۸۶	۰/۰۰۰	تأیید
	سرمایه اجتماعی	۰/۵۵۲	۰/۰۰۰	تأیید
	تاب‌آوری ملی در کل	۰/۷۰۹	۰/۰۰۰	تأیید

جدول (۱۱) - آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین خودکارآمدی و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی

تحلیل رگرسیونی چندمتغیره عوامل مؤثر بر تاب‌آوری اجتماعی

هدف از انجام تحلیل رگرسیونی، تعیین مهم و تأثیر متغیرهای عمده تحقیق در تبیین و پیش‌بینی متغیرهای وابسته (تاب‌آوری اجتماعی) است. برای سنجش تأثیرگذاری هر کدام از مولفه‌های

شناختی بر تاب‌آوری ملی از روش رگرسیون چندگانه به صورت خطی استفاده شد. با توجه به اینکه در پژوهش حاضر فرض شده است، تمامی متغیرهای به صورت معناداری توانایی پیش‌بینی تاب‌آوری ملی را دارند، استفاده از رگرسیون هم‌زمان به رگرسیون گام‌به‌گام ارجحیت دارد. در جدول (۱۲) خلاصه نتایج رگرسیون گزارش شده است.

همبستگی چندگانه (R)	واریانس تبیین شده (R ²)	R2 تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد
۰.۷۱۹	۰.۵۱۶	۰.۵۱۱	۳.۰۵

جدول (۱۲) - خلاصه نتایج رگرسیون

حاصل را ضریب رگرسیونی جزئی (Partial Regression) می‌نامند. که ضریبی استاندارد شده است و مقدار آن با ضریب بتای سایر متغیرها قابل مقایسه است.

بر اساس ضریب بتای به دست آمده به ترتیب متغیرهای ادراک (۰.۷۳۲)، تفکر (۰.۵۴۰)، خلاقیت (۰.۴۵۶)، جامعه‌پذیری (۰.۶۳۸)، هوش هیجانی (۰.۱۵۳)، خودکارآمدی (۰.۱۲۸) و در نهایت توجه و هوشیاری (۰.۰۶۵) به میزان زیادی تاب‌آوری اجتماعی را تبیین می‌کنند. بدین ترتیب از فرضیه‌های مطرح شده در تحلیل رگرسیونی چندمتغیره، ۷ فرضیه تأیید می‌شود.

باتوجه به جدول فوق، ضریب همبستگی چندگانه مولفه‌های شناختی با تاب‌آوری ملی (۰.۷۱۹) است. این هفت متغیر در مجموع ۶/۵۱ درصد از تغییرات تاب‌آوری ملی را پیش‌بینی می‌کنند. در جدول (۱۳) ضرایب استاندارد شده و استاندارد نشده رگرسیون گزارش شده‌اند.

داده‌های جدول ۱۳ نشان می‌دهد که از میان متغیرهای مستقل بررسی شده در این تحقیق یکی از متغیرهای مستقلی که بر تاب‌آوری اجتماعی شهروندان شهر بیرجند اثر بسیار زیادی دارد و بیشترین مقدار آن را تبیین می‌کند، ادراک و معرفت (درک صحیح موقعیت و شرایط حاکم بر جامعه) است. از آنجاکه در این تحلیل سایر متغیرهای مستقل کنترل شده‌اند، ضریب بتای

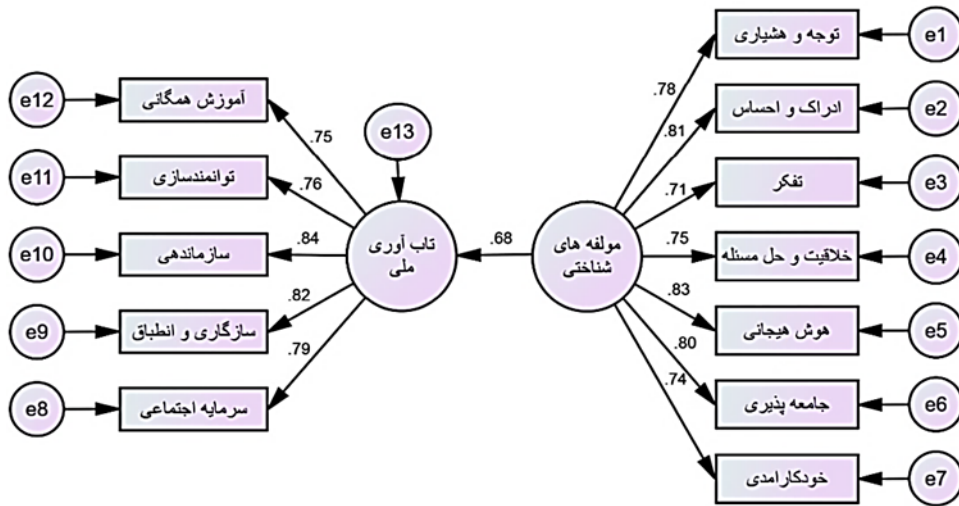
نتیجه فرضیه	سطح معنی‌داری	T	ضرایب استاندارد شده Beta	ضرایب استاندارد نشده		متغیر
				خطای استاندارد برآورد	B	
تأیید	۰.۰۰۱	۶.۱۲۲	۰.۰۶۵	۰.۰۱	۰.۰۶۳	توجه
تأیید	۰.۰۰۱	۳۱.۵۴۳	۰.۷۳۲	۰.۰۲۴	۰.۷۴۵	ادراک
تأیید	۰.۰۰۱	۳۸.۹۷۱	۰.۵۴۰	۰.۰۱۴	۰.۵۳۹	تفکر
تأیید	۰.۰۰۱	۳۹.۵۷۱	۰.۴۵۶	۰.۰۱۱	۰.۴۳۴	خلاقیت
تأیید	۰.۰۰۱	۹.۶۵	۰.۱۵۱	۰.۰۱۶	۰.۱۵۳	هوش هیجانی
تأیید	۰.۰۰۱	۲۵.۰۶۵	۰.۳۶۸	۰.۰۱۵	۰.۳۷	جامعه‌پذیری
تأیید	۰.۰۰۱	۱۵.۲۵۳	۰.۱۳۳	۰.۰۰۸	۰.۱۲۸	خودکارآمدی

جدول (۱۳) - ضرایب رگرسیون مولفه‌های شناختی

مدل سازی معادلات ساختاری (بررسی فرض های کلی معادلات ساختاری)

مدل یابی معادله ساختاری نیز چون هر روش آماری دیگر دارای شماری از مفروضه هاست که باید صادق بوده یا دست کم به گونه تقریب برقرار باشد تا نسبت به نتایج آن اطمینان حاصل شود.

پیش فرض های اساسی مدل سازی معادلات ساختاری شامل شناسایی و حذف داده های پرت، نرمال بودن تک متغیره و چندمتغیره، حجم منطقی نمونه و کفایت نمونه گیری است. در این پژوهش مدل سازی معادلات ساختاری توسط نرم افزار AMOS نسخه ۲۴ انجام شده است. مدل ساختاری در نرم افزار Amos برازش شد که در شکل (۲) آمده است.

شکل (۲) - مدل ساختاری پژوهش برازش یافته

در جدول (۱۴) شاخص های برازش مدل ایت پژوهش تشریح شده است.

شاخص	حد مطلوب	مقدار گزارش شده
X2/df	۳ و کمتر	۱.۴۰
RMR	نزدیک به صفر	۰.۰۹۰
GFI	۰.۹ و بالاتر	۰.۹۰۶
AGFI	۰.۹ و بالاتر	۰.۹۲۶
NFI	۰.۹ و بالاتر	۰.۹۰۵
RFI	۰.۹ و بالاتر	۰.۹۵۳
IFI	۰.۹ و بالاتر	۰.۹۵۶
TLI	۰.۹ و بالاتر	۰.۹۲۲
CFI	۰.۹ و بالاتر	۰.۹۰۶
PRATIO	۰.۵ و بالاتر	۰.۷۸۱
PNFI	۰.۵ و بالاتر	۰.۶۴۲
PCFI	۰.۵ و بالاتر	۰.۵۳۰
RMSEA	کوچک تر از ۰.۰۸	۰.۰۷۱

جدول (۱۴) - شاخص های برازش مدل ساختاری

نتایج شاخص های برازش در جدول (۱۴) نشان می دهد که مدل ساختاری از برازش مطلوبی برخوردار است؛ بنابراین مدل ساختاری پژوهش مورد تأیید قرار می گیرد. در ادامه به بررسی فرضیات پژوهش پرداخته می شود.

بررسی فرضیه اصلی

به نظر می رسد بین مولفه های شناختی و تاب آوری ملی در شرایط بحرانی رابطه معناداری وجود دارد. بر اساس مدل ساختاری تأیید شده در شکل (۴-۶) نتیجه بررسی فرضیه اصلی در جدول (۱۵) گزارش شده است.

یافته ها در ۱۵ نشان می دهد مولفه های شناختی بر تاب آوری ملی در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأثیر معناداری دارد (نسبت بحرانی برابر با ۷.۲۱ که بیشتر از ۲.۵۶ است) باتوجه به اینکه این رابطه مثبت است در نتیجه با افزایش مولفه های شناختی میزان تاب آوری ملی افزایش می یابد؛ بنابراین فرضیه اصلی تأیید می شود (ضریب استاندارد رابطه برابر با ۰.۶۸ و معنادار است).

فرضیه	رابطه	ضریب استاندارد	نسبت بحرانی CR	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
اصلی	مولفه‌های شناختی ←	تاب‌آوری ملی	۰.۶۸	۷.۲۱	۰.۰۰۱
					تأثیرگذاری در سطح ۹۹ درصد معنادار است. رابطه بین دو متغیر مثبت است فرضیه اول تأیید می‌شود.

جدول (۱۵) - نتایج بررسی فرضیه اصلی

نتیجه‌گیری

نتایج آزمون نشان داد، بین مولفه‌های شناختی و ابعاد آن و تاب‌آوری ملی و مولفه‌های آن در بین شهروندان رابطه معنادار وجود دارد. بدین معنا که هرچه میزان شناخت اجتماعی در بین شهروندان افزایش می‌یابد، به تبع آن میزان تاب‌آوری ملی نیز در ابعاد مختلف آن افزایش می‌یابد.

بر اساس یافته‌ها و نتایج تحقیق؛ یکی از عمده‌ترین راهکارهایی که می‌تواند در ارتقای تاب‌آوری ملی نقش بی‌بدیلی داشته باشد. بعد توجه و هوشیاری است؛ در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت؛ توجه، قدم آغازین در پردازش است و عبارت است از توانایی انتخاب بخشی از اطلاعات محیطی برای پردازش بعدی و بر اساس آن، تمرکز و آگاهی؛ لذا بهره‌گیری از ابزارهای به‌منظور جلب توجه عامه مردم نسبت به بروز و گسترش تحولات جهانی و متعاقب آن پیامدها و بحران‌های پی‌درپی و ارتقای سطح هوشیاری آحاد جامعه نسبت به این مباحث از مهم‌ترین عوامل در کاهش پیامدهای نامطلوب ناشی از این بحران‌ها است. ابزارهایی نظیر رسانه، آموزش و تقویت سیستم‌های ارتباطی مبتنی بر کنش جمعی می‌تواند جایگاه مهمی در این حوزه ایفا کند.

یکی دیگر از مولفه‌های تأثیرگذار بر تاب‌آوری تفکر و نگرش عمومی حاکم بر جامعه است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت؛ فلاسفه تفکر را مبنا و اساس تعلیم و تربیت می‌دانند و رشد آن را هدف عمده مؤسسات تربیتی تلقی می‌کنند. تفکر جریانی است که در آن فرد کوشش می‌کند مشکلی را که با آن روبه‌رو شده است مشخص سازد و با استفاده از تجربیات قبلی خویش به حل آن اقدام کند؛ لذا در این مهم نقش مؤسسات و سازمان‌های آموزشی و پژوهشی بیش از پیش نمایان می‌شود. بهره‌گیری از برنامه‌های جامع و مدون متناسب با فرهنگ جامعه می‌تواند از اقدامات مطلوب در این زمینه باشد. در ضمن تأثیر

رسانه نیز در بسترسازی تفکر حاکم را نیز نباید مورد اغماض قرارداد.

ادراک جمعی نیز از مولفه‌های تأثیرگذار بر تاب‌آوری است. ادراک فرایندی است که افراد به‌وسیله آن، پنداشته‌ها و برداشت‌هایی را که از محیط خود دارند، تعبیر و تفسیر می‌کنند و بدین‌وسیله، به آن‌ها معنی می‌دهند. مدیریت ادراک تا حدود بسیاری زیادی در جامعه مدرن تحت‌تأثیر فضای رسانه قرار گرفته است؛ لذا تولید محتوا و ابزار ارائه محتوا می‌تواند نقش گسترده‌ای در ایجاد ادراکات جمعی نسبت به یک موضوع خاص داشته باشد. این موضوع نیازمند وضع قوانین و مقررات بر محتوای رسانه و بومی‌سازی بسترهای رسانه‌ای برای ارائه محتویات همخوان با ارزش‌های ملی به جامعه مخاطب است در عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات بخش اعظمی از جامعه را می‌توان به‌وسیله رسانه تحت‌تأثیر قرارداد.

خلاقیت از جمله عواملی است که در قرن بیست و یک به‌شدت موردتوجه قرار گرفته است و مطابق با نتایج حاصل از این پژوهش تأثیر آن بر تاب‌آوری ملی نیز آشکار گشت. زندگی پر مسئله امروز، نیاز به افرادی با ذهن پویا و خلاق دارد که با اطمینان از توانایی‌های خود، در صدد مقابله با این مسائل برآیند. جهان امروز نیازمند انسان‌هایی است مجهز به نیروی ظرافت و تیزبینی در راه خلق راه‌حل‌های جدید با استفاده از امکانات نوین و نیروی حاصل از اعتماد به خود که ناشی از پندارها و قضاوت‌های مثبت در مورد توانایی‌هاست. به‌منظور پرورش خلاقیت در سطح جامعه باید به عواملی از قبیل توسعه تفکر تیمی و مشارکتی، کاهش قوانین و مقررات زائد و دست‌وپاگیر، تأکید بر مهارت‌آموزی در کنار دانش‌افزایی و ... توجه کرد. بر اساس این پژوهش از دیگر مولفه‌های تأثیرگذار بر تاب‌آوری ملی مؤلفه هوش هیجانی است در تبیین این مهم می‌توان این‌گونه ابراز داشت که گلמן اظهار می‌دارد: هوش شناختی در بهترین شرایط، تنها ۲۰ درصد از موفقیت‌ها را باعث می‌شود و ۸۰ درصد از موفقیت‌ها به عوامل دیگر

مهارت‌هایی است که هوش هیجانی را تشکیل می‌دهند. هوش هیجانی پیش‌بینی‌کننده موفقیت افراد در زندگی و نحوه برخورد مناسب با استرس‌هاست. هوش هیجانی به توانایی تشخیص معانی هیجان‌ها و روابط آنها، و استدلال و حل مسئله بر اساس آنها دخالت دارد؛ لذا مواجهه صحیح با استرس‌ها و بحران‌ها در زندگی بشر به میزان زیادی به درجه برخورداری فرد از هوش هیجانی بستگی دارد. کنترل دقیق هیجان‌ها، واکنش مناسب، قانع‌سازی، درک تفاوت‌ها، کارگروهی، توان گفتگو، ارتباط شفاف، میانجی‌گری و توان برقراری ارتباط است. مهارت‌های اجتماعی تبخّر در اداره نمودن و مدیریت رفتار خود و دیگران است تا به توانایی رهبری در گروه و ترغیب دیگران نیز دست یابیم. بخش عمده‌ای از هنر برقراری ارتباط، مهارت کنترل عواطف در دیگران است. مهارت در این حیطه، با توانایی مشترک در (۱) کنترل هیجان خود و (۲) تعامل سازگاران با دیگران همراه است.

جامعه‌پذیری یکی دیگر از مولفه‌های شناختی است که در ارتقای تاب‌آوری ملی نقش بی‌بدیلی دارد. جامعه‌پذیری را می‌توان راهبری، مراقبت و شکل‌دادن انسان دانست که ضرورتاً از طریق انتظارات و کنترل‌هایی که دیگران بر وی اعمال می‌نمایند صورت می‌گیرد. به عبارت دیگر جامعه‌پذیری نوعی فرایند کنش متقابل اجتماعی است که در خلال آن فرد هنجارها، ارزش‌ها و دیگر عناصر اجتماعی، فرهنگی و سیاسی موجود در گروه یا محیط پیرامون خود را فراگرفته، درونی کرده و آن را با شخصیت خود یگانه می‌سازد. برقراری ارتباطات دو یا چندجانبه در سطح جامعه، ایجاد گروه‌ها و سازمان‌های غیررسمی مردمی و فراهم کردن زمینه‌های رشد آن، تشویق آحاد جامعه در پیوستن به گروه‌ها، توسعه تفکر مشارکتی و ارتقای سطح همدلی و نوع‌دوستی در بین اعضای جامعه موجب تقویت جامعه‌پذیری در معنای مطلوب آن و به تناسب موجب ارتقای تاب‌آوری ملی می‌شود.

آخرین مؤلفه‌ی تأثیرگذار بر تاب‌آوری ملی که در این پژوهش مورد بحث و بررسی قرار گرفت خودکارآمدی است. این مهم عبارت است از باورهای شخص در مورد توانایی خود برای کنارآمدن با موقعیت‌های متفاوت. خودکارآمدی ادراک شده همچنین تنها پیمانه‌ای برای سنجش میزان مهارت‌های یک فرد در یک حوزه نیست، بلکه باور فرد در این زمینه است که با در اختیار داشتن مجموعه‌ای از مهارت‌ها و تحت شرایط مختلف چه کاری از دستش برمی‌آید؛ به عبارت دیگر بین این موضوع که فرد چه مهارت‌هایی را داراست و این مسئله که با

داشتن این مهارت‌ها و تحت شرایط مختلف چه اقدامی انجام خواهد داد، تفاوت وجود دارد؛ یعنی فرد ممکن است علی‌رغم دارا بودن مهارت‌های لازم برای انجام یک عمل و علی‌رغم اشراف بر نحوه انجام آن عمل، به دلیل داشتن باورهای خودکارآمدی ضعیف، عملکرد موفقیت‌آمیزی نداشته باشد. ارتقای عزت‌نفس عمومی، بسترسازی به منظور پرورش مهارت‌های چندگانه فردی، برقراری تعامل با دنیای پیرامون و توانمندسازی منابع انسانی از جمله عواملی است که پرورش افراد خودکارآمدی یاری می‌رساند پس از تحلیل یافته‌های این پژوهش و تاثیر بارز خودکارآمدی بر تاب‌آوری ملی می‌توان به این باور رسید که هر اقدامی در حوزه توانمندسازی نیروی انسانی یک جامعه به ارتقای تاب‌آوری ملی می‌انجامد.

- logical Resilience. *Journal of Experimental Psychopathology*. JEP Volume 7 (2016), Issue 3, 296-310
۱۱. خرازی، سیدکمال و رمضان دولتی (۱۳۸۸)، راهنمای روان‌شناسی شناخت و علوم شناختی؛ تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ دوم
 12. Lakoff, G. &. (1999). *Philosophy in the flesh: The embodied mind and its challenge to western thought*. New York: Basic Books
 13. اویاتار زروبول، ترجمه لیلا اردبیلی و سارا قاسمی (۱۳۹۸)، چشم اندازه‌های اجتماعی ذهن، گامی به سوی جامعه‌شناسی شناختی
 14. Marx and Engels. *The German Ideology*. [1845-1846]1939,p.6
 ۱۵. مان‌هایم، کارل (۱۳۸۰)، ایدئولوژی و اتوپیا؛ ترجمه: فریبرز مجیدی، تهران: انتشارات سمت، چاپ اول.
 ۱۶. رضوی، مرتضی (۱۳۷۱)، جامعه‌شناسی شناخت، تهران انتشارات کیهان، چاپ: اول
 ۱۷. روانشناسی شناختی، آیزنک-کین [کتاب] / برگردان و افزوده‌ها حسین زارع، همکاران پروانه نهروانیان، حسن عبداله‌زاده. تهران، آبیژ، ۱۳۹۵
 ۱۸. سانتراک، جان دبلیو (۱۳۸۳)، زمینه روان‌شناسی سانتراک، ترجمه مهرداد فیروزبخت، تهران: رسا
 19. D'Andrade, R. G. (1995). *The Development of Cognitive Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
 ۱. سلیمانی، یاسر؛ پیغامی، عادل. (۱۳۹۵). مولفه‌های الگوی مقاومت‌سازی اقتصادی-اجتماعی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری). فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال نوزدهم، شماره ۷۱
 2. Cacioppo, J. T., Reis, H. T., & Zautra, A. J. (2011). Social resilience: The value of social fitness with an application to the military. *American Psychologist*, 66 (1), 43-51.
 3. Davis, I. (2004). The application of performance targets to promote effective earthquake risk reduction strategies. In 13th World Conference on Earthquake Engineering (pp. 1-6). August 1-6, Vancouver, B.C., Canada.
 ۴. رفیعیان، مجتبی؛ رضایی، محمدرضا؛ عسگری، علی؛ پرهیزکار، اکبر؛ و شایان، سیاوش. (۱۳۹۰). تبیین مفهومی تاب‌آوری و شاخص‌سازی آن در مدیریت سوانح اجتماع محور. برنامه ریزی و آمایش فضا، ۴(۱۵)، ۴۱-۱۹.
 5. Obrist, B., Pfeiffer, C., & Henley, R. (2010). Multilayered social resilience: A new approach in mitigation research. *Progress in Development Studies*, 10 (4), 283-293.
 6. Keck, M., & Sakdapolrak, P. (2013). What is social resilience? Lessons learned and ways forward. *Erdkunde*, 67 (1), 5-19.
 7. Cretney, R. M. (2016). local responses to disaster: the value of community led post disaster response action in a resilience framework. *Disaster prevention and management*, 27-40.
 8. Eileen K Graham, PhD, Bryan D James, PhD, Kathryn L Jackson, MS, Emily C Willroth, PhD, Patricia Boyle, PhD, Robert Wilson, PhD, David A Bennett, MD, Daniel K Mroczek, PhD, Associations Between Personality Traits and Cognitive Resilience in Older Adults, *The Journals of Gerontology: Series B*, Volume 76, Issue 1, January 2021, Pages 6-19
 9. Gerald Matthews, Jinchao Lin, Ryan Wohleber (2017). Personality, Stress and Resilience: A Multifactorial Cognitive Science Perspective. *Psychological Topics*, 26 (2017), 1, 139-162. Original Scientific Paper – UDC – 159.923 159.942.
 10. Parsons, Sam & Kruijt, Anne-Wil & Fox, Elaine. (2016). A Cognitive Model of Psycho-